

PEDAGOGIK KOMPETENSIYALAR TIZIMIDA LIDERLIK KOMPETENSIYASINING INTEGRATIV XARAКTERI

Qodirova Madina

Andijon davlat pedagogika instituti
 Pedagogika yoʻnalishi 1-bosqich magistranti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20396034>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada pedagogik kompetensiyalar tizimida liderlik kompetensiyasining oʻrni va uning integrativ xususiyatlari tahlil qilinadi. Zamonaviy taʼlim tizimida pedagogning nafaqat bilim beruvchi mutaxassis, balki taʼlim jarayonini boshqaruvchi va rivojlantiruvchi lider sifatidagi roli yoritiladi. Maqolada liderlik kompetensiyasining pedagogik, kommunikativ, ijtimoiy hamda tashkiliy kompetensiyalar bilan oʻzaro integratsiyasi ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Shuningdek, pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishda liderlik kompetensiyasining ahamiyati hamda uni rivojlantirish omillari tahlil qilinadi.

Kalit soʻzlar: pedagogik kompetensiya, liderlik kompetensiyasi, integrativ yondashuv, pedagogik faoliyat, taʼlim jarayoni, professional rivojlanish, kommunikativ kompetensiya.

Zamonaviy taʼlim tizimi shiddat bilan rivojlanib borayotgan ijtimoiy jarayonlar, innovatsion texnologiyalar hamda globalashuv omillari taʼsirida yangi bosqichga koʻtarilmoqda. Bunday sharoitda pedagogning kasbiy faoliyati ham yangi talablar asosida takomillashib bormoqda. Bugungi kunda pedagogdan nafaqat oʻz fanini mukammal bilish, balki oʻquv jarayonini samarali tashkil etish, taʼlim jarayonida innovatsion yondashuvlarni qoʻllash hamda oʻquvchilarni ijodiy fikrlashga yoʻnaltirish talab etiladi.

Taʼlim jarayonida pedagog shaxsining professional kompetensiyalari muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, pedagogik kompetensiyalar tizimida liderlik kompetensiyasining shakllanishi oʻqituvchining taʼlim jarayonini samarali boshqarishi va jamoa bilan hamkorlikda ishlashi uchun muhim omil hisoblanadi.¹ Pedagogning liderlik qobiliyati uning oʻquv jarayonini tashkil etish, oʻquvchilarni motivatsiya qilish hamda taʼlim jarayonida ijobiy muhit yaratish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Zamonaviy pedagogika nazariyasida liderlik kompetensiyasi pedagogik kompetensiyalar tizimining integrativ elementi sifatida qaraladi. Chunki liderlik kompetensiyasi pedagogning kommunikativ, tashkiliy, psixologik hamda metodik kompetensiyalarini oʻzida mujassamlashtiradi.² Shu sababli liderlik kompetensiyasining integrativ xarakterini oʻrganish pedagogika fanining dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Pedagogik kompetensiya tushunchasi zamonaviy pedagogika fanida keng qoʻllaniladigan kategoriyalardan biri hisoblanadi. Ushbu tushuncha pedagogning kasbiy faoliyatni samarali amalga oshirish uchun zarur boʻlgan bilim, koʻnikma, malaka va shaxsiy sifatlar majmuasini ifodalaydi. Pedagogik kompetensiya pedagogning nafaqat nazariy bilimlarini, balki ularni amaliy faoliyatda qoʻllash qobiliyatini ham oʻz ichiga oladi. Bu esa pedagogdan taʼlim jarayonini tashkil etishda kreativ

¹ Qurbonov Sh., Seytxalilov E. Taʼlim sifati va pedagogik kompetensiya. – Toshkent: Akademiya, 2022.

² Raximov A. Pedagogik kompetentlikni rivojlantirish metodikasi. – Toshkent: Fan, 2021.

yondashuvni, innovatsion texnologiyalarni qo'llashni hamda o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishni talab etadi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda pedagogik kompetensiya bir necha tarkibiy qismlardan iborat tizim sifatida qaraladi. Ushbu tizim pedagogik, kommunikativ, metodik, ijtimoiy hamda axborot-kommunikatsion kompetensiyalarni o'z ichiga oladi. Mazkur kompetensiyalar pedagogning kasbiy faoliyatini samarali tashkil etishda o'zaro bog'liq holda namoyon bo'ladi.³

Liderlik kompetensiyasi pedagogning ta'lim jarayonini boshqarish, jamoa bilan samarali hamkorlik qilish hamda o'quvchilarni faol o'quv jarayoniga jalb etish qobiliyatini ifodalaydi. Pedagogik faoliyatda liderlik kompetensiyasi o'qituvchining tashabbuskorligi, tashkilotchilik qobiliyati hamda mas'uliyat hissi bilan bog'liq. Liderlik kompetensiyasiga ega pedagog o'quv jarayonida ijobiy psixologik muhit yaratishga, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undashga hamda ularning qiziqishlarini qo'llab-quvvatlashga qodir bo'ladi. Bunday pedagog o'quvchilar uchun nafaqat bilim manbai, balki motivator va yo'l ko'rsatuvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi.

Shuningdek, liderlik kompetensiyasi pedagogning jamoaviy faoliyatni tashkil etish, o'quvchilar o'rtasida hamkorlik muhitini shakllantirish hamda ta'lim jarayonida yuzaga keladigan muammolarni samarali hal etish imkonini beradi.

Pedagogik kompetensiyalar tizimida liderlik kompetensiyasi integrativ xarakterga ega bo'lib, u bir nechta kompetensiyalarni o'zaro birlashtiradi. Integrativlik pedagogning turli kompetensiyalarini yagona tizimga keltirib, ularning samarali faoliyat yuritishini ta'minlaydi.⁴ Liderlik kompetensiyasi pedagogik, kommunikativ, ijtimoiy hamda tashkiliy kompetensiyalar bilan uzviy bog'liq holda namoyon bo'ladi. Masalan, pedagogning kommunikativ kompetensiyasi uning o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatishiga yordam beradi. Bu esa o'z navbatida liderlik kompetensiyasining shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Bundan tashqari, liderlik kompetensiyasi pedagogning tashkiliy qobiliyatlari bilan ham chambarchas bog'liqdir. Ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, o'quv faoliyatini rejalashtirish hamda jamoa bilan hamkorlikda ishlash pedagogning liderlik qobiliyatlarini namoyon etadi.

Pedagogik faoliyatda liderlik kompetensiyasining ahamiyati shundaki, pedagogik faoliyatda liderlik kompetensiyasi ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.⁵ Lider pedagog o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi hamda ularning faol o'quv jarayonida ishtirok etishini ta'minlaydi.

Shuningdek, liderlik kompetensiyasiga ega pedagog o'quv jarayonida innovatsion metodlarni qo'llashga intiladi. Bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Pedagogning liderlik qobiliyati o'quvchilar o'rtasida hamkorlik muhitini yaratishga ham xizmat qiladi. Bunday muhit o'quvchilarning jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Pedagoglarda liderlik kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirish bir qator omillarga bog'liq. Avvalo, pedagogning kasbiy tayyorgarligi muhim ahamiyatga ega. Pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilarga liderlik ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlar tashkil etilishi zarur.

³ Xoliqov A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2020.

⁴ Turdiev N., Sharipov Sh. Pedagogik kompetensiya va kasbiy rivojlanish. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2022.

⁵ Abdullayeva Q. Pedagogik liderlik va ta'lim boshqaruvi. – Toshkent: Akademnashr, 2023.

Shuningdek, pedagoglarning malaka oshirish tizimi ham liderlik kompetensiyasini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Turli treninglar, seminarlar hamda tajriba almashish jarayonlari pedagoglarning professional rivojlanishiga yordam beradi.

Bundan tashqari, pedagogning shaxsiy motivatsiyasi ham muhim omillardan biri hisoblanadi. O'z kasbiga mas'uliyat bilan yondashadigan, doimiy ravishda o'z ustida ishlaydigan pedagoglar liderlik kompetensiyasini muvaffaqiyatli rivojlantira oladi.

Xulosa qilib aytganda, pedagogik kompetensiyalar tizimida liderlik kompetensiyasi muhim integrativ element hisoblanadi. Ushbu kompetensiya pedagogning kommunikativ, tashkiliy, ijtimoiy hamda metodik kompetensiyalarini o'zaro uyg'unlashtiradi. Natijada pedagog ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarni motivatsiya qilish hamda jamoaviy faoliyatni boshqarish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagogning liderlik qobiliyatlarini rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Chunki lider pedagog ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni qo'llash, o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish hamda ta'lim samaradorligini oshirishga katta hissa qo'shadi.

Shu sababli pedagoglarni tayyorlash va ularning malakasini oshirish jarayonida liderlik kompetensiyasini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Bu esa zamonaviy ta'lim tizimining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qurbonov Sh., Seytxalilov E. Ta'lim sifati va pedagogik kompetensiya. – Toshkent: Akademiya, 2022.
2. Raximov A. Pedagogik kompetentlikni rivojlantirish metodikasi. – Toshkent: Fan, 2021.
3. Xoliqov A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2020.
4. Turdiev N., Sharipov Sh. Pedagogik kompetensiya va kasbiy rivojlanish. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2022.
5. Abdullayeva Q. Pedagogik liderlik va ta'lim boshqaruvi. – Toshkent: Akademnashr, 2023.